

Fig. 37. Vor Frelsers kirke, set fra sydvest. Fot. o. 1920 i Nationalmuseet. — *Erlöserkirche, von Südwesten gesehen.*

VOR FRELSERS KIRKE

Esbjergs første kirke (fig. 48, 1), på hjørnet af Skolegade og Kirkegade, er opført 1887 efter tegning af arkitekterne Schytz (Schiøtz) og Axel Møller.¹ Det er en tidstypisk, nyromansk bygning af røde mursten med bæltter af grå sten over en glat sokkel af granit. Kirken bestod oprindeligt af langhus med kor og apsis i øst og indgang gennem tårnet i vest. Ved en udvidelse 1896 (ark. Axel Møller) tilføjedes korsarmene med pulpitter i syd og nord, så kirken fik korsform; der blev herved plads til i alt 800 mennesker mod tidligere 400. Facaderne smykkes af lisener og rundbuefrise med tandsnitgesims. Før udvidelsen var skibets langsider op-

delt i fire fag, hvert med et rundbuet støbepjensvindue. Korsarmenes bredde svarer til de to midterste fag. Gavlene i syd og nord har trekoblede vinduer, og tårnets klokkestokværk tre rundbuede åbninger, adskilt af romaniserende søjler. De tre portaler, i tårnet og tværskibet, sidder i dybe, trekantafdækkede muremspring og har søjler af poleret granit med kapitæler og fodstykker af sandsten. I apsis er en præstedør. Tagene er tækket med skifer, der også beklæder det opskalkede pyramidespir, afsluttet med kors og vejrhane. Apsiden samt småbygningerne mellem skib og tårn (venteværelse og trappeopgang) har dog tage af kobber, tidligere zink.

Skibet dækkedes fra første færd af et tøn-

Fig. 38. Vor Frelsers kirke. Interiør, set mod øst. NE fot. 1983. — *Erlöserkirche. Interieur, gegen Osten gesehen.*

hvælv, delt i fire fag og hvilende på tre brede gjordbuer på fremspringende vægpiller, korresponderende med de udvendige lisener. Ved udvidelsen 1896 blev korsarmene hvælvet på tilsvarende vis, så de to hvælv skærer hinanden i et grathvælv. Over apsiden er en halvkuppel, i koret et tøndehvælv. Forhallen i tårnet har fladt bjælkeloft. — Indtil en nyordning 1928 havde korbuen og apsisbuen i hver side små, romanserede søjler med terningkapitel, svarende til

de indfældede søjler i hvælvpillerne. Orgelpulpituret i vest flankeres af tvillingåbninger i rundbuet spejl med søjler af kalksten. To varmegitre i skibets østvæg, på hver side af korbuen, er tilmuret efter indlægningen af fjernvarme.

Kalkmalerier. 1928 udførte maleren Ole Søndergaard (1876-1958) en kalkmalet udsmykning: i apsishvælv Korskrammet omgivet af bibelcitat (Joh. 3,16), på korets nordvæg Jesus

Fig. 39. Vor Frelsers kirke. Interiør, set mod vest. NE fot. 1983. — *Erlöserkirche. Interieur, gegen Westen gesehen.*

velsigner de små børn, på sydvæggen Den fortabte søns hjemkomst, på korets tøndehvæl Kristi monogram indfældet i kasetteværk og på triumfvæggen Korsfæstelsen med grupper af tilbedende mennesker på hver side af koråbnningen. Gjordbuer samt apsis- og korbue har imiteret kvaderstensmurværk. — Før 1928 var hvælvene malet som et stjernespredt tæppe; på buerne var der medaljoner og over korbuen en indskrift: »Hvo som har Sønnen har Livet«.

Inventaret stammer i hovedsagen fra 1887 og 1896. Altersølvet: kalk, disk, oblatæske og alterkande samt alterstagerne er ifølge indskriften på en lille sølvplade bag et krucifiks af ibenholt² skænket kirken af Wilhelmine Juliane Niedlich i mindet om forældrene, juvelér Johan Kristian Niedlich, *2. juli 1779, †24. okt. 1850, og Sophie Magdalene Niedlich, *8. april 1779, †5. juni 1853, samt broderen juvelér Johan Karl Ludevig Niedlich, *2. juli 1819, †23. febr.

Fig. 40. Vor Frelzers kirke. Dåbsfad o. 1887, med relieffer af L. Vieth efter tegning af Lorenz Frølich, 1857 (s. 1006). Esbjerg Museum fot. — *Erlöserkirche. Taufstecken um 1887, mit Reliefs von L. Vieth nach Zeichnung von Lorenz Frølich, 1857.*

Fig. 41. Vor Frelzers kirke. Romansk døbefont (s. 1006). NE fot. 1983. — *Erlöserkirche, Romanische Taufe.*

1858. Altertavlens store maleri, Emmaus, er ifølge signatur udført af Ole Søndergaard 1928 samtidig med kalkmalerierne. Indtil da bestod alterudsmykningen af en zinkkopi af Thorvaldsens Kristus (skænket af proprietær P. S. Breinholt), stående i stor opbygning med rundbuet niche og trekantgavl, inspireret af C. F. Hansens portalramme i Vor Frue kirke, København. Et krucifiks, 1887, på skibets sydvæg, er skåret af billedskæreren A. Fjeldskov (sml. Oksby og Mosevrå, Vester Horne hrd.).

Døbefonten (fig. 41) består af en ophugget, romansk granitkumme, som før 1887 stod i Jerne præstegårdshave. Langs randen løber et reliefhugget, profileret bånd, der fire steder har en lille, halvrund krumning med palmette og lille, trekantet hoved – et karakteristisk træk, som genfindes på fonten i nabosognet Brøndum (Mackeprang: *Døbefonte* s. 167). De to granitfonte er formodentlig hugget af det samme værksted. Fodstykket er nyt.

Dåbsfadet (fig. 40) er af galvanoplastisk forsolvet messing med relieffer, der ifølge signaturer er moduleret af billedhuggeren L. Vieth efter tegning af Lorenz Frølich 1857. I bunden Kristi dåb, på randen evangelisttegnene mellem fire scener, som kommenteres af bibelske citater: Syndefaldet, Syndfloden, Maria med barnet og Pinseunderet. Tvm. 69 cm. Fadet kendes tillige i flere kirker i København og Frederiksborg amter (DK. Frborg. s. 2462), samt i Horne og Tistrup kirker, Øster Horne hrd.

Prædikestolen, et pænt snedkerarbejde med hjørnesøjler, udskåret gesims og himmel, var opstillet i skibets sydøstre hjørne, indtil den ved udvidelsen 1896 blev flyttet til korsværkens nordøstre hjørne. Stoleværket, fra 1887 og 1896, med trekantafsluttede gavle, er samørende med et omløbende, lavt vægpanel. Korsarmenes store pulpiturer bæres af svære træstolper med klassicerende kapitæler. Tre lysekroner i skibet, den midterste ifølge indskrift skænket 1896 af P. S. Breinholt. En klokke i tårnet bærer indskriften »Audite! Voco vos ad gaudia vitae!« (Hør, jeg kalder jer til livets glæder).

Orgel, bygget 1929 af Marcussen og Søn,

Åbenrå; mindre omdisponering 1944. 34 stemmer, tre manualer og pedal. Nybarok orgelfacade, udført af billedskærer Erik Pedersen. På nordre pulpitur. *Orgel, bygget 1887 af Frederik Nielsen, Århus. Otte stemmer, to manualer og anhangspedal; senere udvidet til ni stemmer. På orgelpulpituret i vest. Stod til 1974 i Vojens kirke, Haderslev amt; opbevares nu i Det danske Orgelselskabs magasiner.

¹ F. Uldall: Om de danske landsbykirker, VII, 52-54 (1889), NM2, håndskrifter; avisreferat 17. dec. 1887, Esbjerg byhistoriske arkiv. – Axel Møller (1862-1943), senere stadsbygmester i København, tegnede 1894 kapellet på kirkegården ved Gormsgade (jfr. s. 1015) og 1898 tillige kirken i Løkken. – Håndværkerarbejdet udførtes af murermester Petersen, tømrermester Christensen og malermester Hjerminde. Grundstenen blev lagt 10. maj 1887 og kirken indviet 18. dec. -

² Sølvpladen er signeret »J. Holm« for guldsmed Johan Georg Holm, København. -

³ Yderligere oplysninger i Den danske Orgelregistra-nt. -

ZIONS KIRKE

Kirken på Nygårdsvej (fig. 48,2) – søfolkenes særlige kirke – er opført 1912-14 af arkitekt, kgl. bygningsinspektør J. Magdahl Nielsen (1862-1941).¹ Det er en teglhængt bygning af røde mursten, bestående af langhus med tredelt afsluttet kor i øst, sideskib i syd samt et højt tårn ved det sydvestre hjørne og et lavt, ottekantet trappetårn i hjørnet mellem kor og sideskib. Sidstnævnte, der er delt i to etager, åbner sig mod hovedskibet med rundbuede arkader og fremtræder udvendig som to kapeller med selvstændige trekantgavle. Nordfacaden er ved stræbepiller inddelt i fem fag, hvert med et vindue. Hovedindgangen er i vest med orgelpulpitur over forhallen.

Ligesom Vanløse kirke, København, bygget under ledelse af samme arkitekt 1907-09, er kirken typisk for sin tids forsøg på sammenblanding af forskellige stilarter. Formsproget er i hovedsagen senromansk med rundbuede åbninger og vinduer, men med barokke elementer i tårn og spir. I planudformningen samt i

tårnets placering og sideskibets gavle fornemmes slægtskabet med Martin Borchs Andreaskirke i København, rejst 1898-1901, og med Solbjerg kirke, Frederiksberg, opført 1908 med K. Varming som arkitekt. Tårnet, der afsluttes med ottekantet spir over afskårne hjørner, er inspireret af klokketårnet i Fåborg og i slægt med Godthåbskirken, Frederiksberg, tegnet 1910 af Gotfred Tvede. Den nederste del er teglhængt, den øverste, udformet som en lanterne, er klædt med kobber. Trappetårnet dækkes af et kobberklædt løgspir.

Koret, der åbner sig mod skibet i hele sin bredde, er hævet syv trin over skibets gulv for at give plads til et underliggende sakristi. Mellem sideskib og tårn er et lille dåbsværelse; fonten, en granitkumme i jugendstil, står dog nu i koret. Hovedskibet dækkes af et højt spændt tøndehvælv, hvilende på svære gjordbuer; sideskibet har fladt træloft.

Fig. 42. Zions kirke, set fra vest. Fot. o. 1920 i Nationalmuseet. — *Zionskirche, von Westen gesehen.*

